



ДОГОВОРИТЕ ЗА ПОРЪЧИТЕЛСТВО В КОНТЕКСТА НА МЕЖДУНАРОДЕН СТАНДАРТ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ 9 ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ

Владимир Христов
регистриран одитор

Ключови думи	Резюме
Поръчителство Финансова гаранция Очаквани кредитни загуби Първоначална оценка Последваща оценка Финансови инструменти	<p>В статията са разгледани някои правни и счетоводни аспекти на договорите за поръчителство. Специално внимание е отделено на базисните преценки, които следва да бъдат направени при счетоводното отразяване на договорите за поръчителство като вид издадена финансова гаранция, която е в обхвата на Международен стандарт за финансово отчитане 9 Финансови инструменти. Представени са практически примери и модели за счетоводното отразяване на първоначалните и последващи оценки на издадените финансови гаранции (договори за поръчителство).</p>

Увод

Въпросите за обезпечаването на паричните вземания на кредиторите имат голямо практическо значение. Към правните средства за осигуряване изпълнението на облигационното задължение на длъжника се отнасят т.нар. лични и вещни обезпечения. Личните обезпечения включват поръчителството и пасивната солидарност (солидарните длъжници). Вещните обезпечения включват залог на движима вещь и вземания, както и ипотека върху недвижим имот. Търговците имат право да използват тези общи правни средства за обезпечаване изпълнението на облигационното задължение на длъжника.

Характерното за личните обезпечения е, че едно или няколко лица гарантират на кредитора, че неговият длъжник ще изпълни задължението си и се задължават да отговарят за изпълнението на това задължение.

За счетоводни цели поръчителството като вид лично обезпечение попада в обхвата на легалното определение за договор за финансова гаранция по смисъла на Международен стандарт за финансово отчитане 9 Финансови инструменти (МСФО 9).

В професионалната литература по счетоводство на български език липсва задълбочено както научно, така и приложно изследване на счетоводното третиране на договорите за поръчителство. От една страна, нормативната уредба на счетоводното третиране на договорите за поръчителство в контекста на приложимия МСФО 9 е твърде специфична,

от друга страна не се познава добре, защото е сложна, трудна за разбиране и прилагане на практика. Гореизложеното обуславя актуалността на изследваната проблематика в теоретичен и практичен аспект.

Изследователската цел в статията е да се представят модели за счетоводно отразяване на договорите за поръчителство в контекста на МСФО 9 с практико-приложно значение. За постигането на целта се систематизират следните задачи:

- да се анализира правната уредба на въпросите, свързани със счетоводното отразяване на договорите за поръчителство в контекста на МСФО 9;
- да се представят приложни модели за счетоводно отразяване на договорите за поръчителство.

Правни аспекти на поръчителството

Правната уредба на поръчителството се съдържа в чл. 138 – 148 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД).

Поръчителството е договор, с който поръчителят се задължава спрямо кредитора на друго лице да отговаря за изпълнение на неговото задължение.

Страни по договора за поръчителство са поръчителят и кредиторът. Длъжникът не е страна по този договор. В правната доктрина се приема поръчителство без знанието на длъжника или дори против волята му.

Договорът за поръчителство е формален. За да бъде действителен, е необходимо сключването му в писмена форма. Договорът за поръчителство се отнася към т.нар. едностранни договори, защото от него възникват задължения само за поръчителя, докато кредиторът няма никакви задължения към него. Договорът за поръчителство има акцесорен характер, защото той възниква и се прекратява в зависимост от чуждия дълг. Като правило този договор е безвъзмезден, освен ако не е уговорено друго. Водещо правило е, че предметът на задължението на поръчителя е същият както и на главния длъжник, но чл. 139 от ЗЗД допуска поръчителство да се поеме и за част от задълженията на длъжника или при по-леки условия, като ако поръчителят се е задължил за повече от това, което длъжникът дължи, или при по-тежки условия, задължението му се намалява до границите на главното задължение.

На основание чл. 141, ал. 1 от ЗЗД поръчителят отговаря солидарно с главния длъжник. В съответствие с тази разпоредба кредиторът може да иска направо от поръчителя изпълнение на цялото задължение, без да е длъжен да насочи претенцията си първо към длъжника. В случаите на повече от един поръчител за един и същ длъжник и за едно и също задължение всеки от тях отговаря за цялото задължение, освен ако има споразумение за разделянето му (чл. 141, ал. 2 от ЗЗД).

В случаите, когато кредитор, за да се удовлетвори, насочва изпълнението срещу поръчителя, поръчителят всъщност изпълнява чуждо задължение. За да се гарантира възможността на поръчителя да си върне

това, което е престира на кредитора вместо главния длъжник, ЗЗД му осигурява на разположение следните искове:

- обратен (регресен) иск срещу длъжника. На основание чл. 143 от ЗЗД поръчителят, който е изпълнил задължението, може да иска от длъжника главницата, лихвите и разноските, които е направил, след като го е уведомил за предявения срещу него иск, като той има право и на законни лихви върху заплатените суми от деня на плащането. Длъжникът не отговаря към поръчителя, ако е изпълнил задължението, преди да е бил уведомен за направеното от поръчителя плащане. Ако поръчителят е изпълнил задължението, без да уведоми за това длъжника, последният може да му противопостави възраженията, които е могъл да направи на кредитора при изпълнението. И в двата случая поръчителят може да иска връщането на онова, което кредиторът недължимо е получил;
- суброгаторен иск – да встъпи в правата на удовлетворения кредитор. На основание чл. 146 от ЗЗД поръчителят, който е изпълнил задължението, встъпва в правата, които кредиторът има срещу длъжника, макар и длъжникът да не е знаел за даденото поръчителство;
- иск срещу останалите поръчители (в случай че има такива). На основание чл. 145 от ЗЗД, когато няколко лица са поръчителствували за един и същ длъжник и за едно и също задължение, поръчителят, който е изпълнил задължението, може да иска от другите поръчители припадащите им се части.

Поръчителството се прекратява:

- с изпълнение на задължението;
- с изтичане на срока, ако е било уговорено така;
- когато кредиторът е продължил срока за изпълнение на длъжника, ако поръчителят не е дал съгласието си за това;
- когато поради действия на кредитора поръчителят не може да встъпи в правата му.

Счетоводни аспекти на поръчителството в контекста на Международен стандарт за финансово отчитане 9 Финансови инструменти

За счетоводни цели договорът за поръчителство попада в обхвата на легалното определение за договор за финансова гаранция по смисъла на МСФО 9.

Договорът за финансова гаранция по смисъла на МСФО 9 е всеки договор, който изисква от издателя (на гаранцията) да направи определени плащания, за да възстанови на притежателя (на гаранцията) загубата, която е претърпял, тъй като даден длъжник не е направил плащане, когато е било дължимо в съответствие с първоначалните или променени условия на дългов инструмент.

Издадената финансовата гаранция е финансов инструмент представляващ договорно право на кредитора да получи парични средства от гаранта (поръчителя) и съответно договорно задължение на гаранта (поръчителя) да плати на кредитора, ако кредитополучателят изпадне в неизпълнение. Договорното право и задължение съществуват по силата на минала сделка или събитие (издаването и приемането на гаранцията), въпреки че способността на кредитора да упражни своето право и изискването гарантът (поръчителят) да изпълни своето задължение зависят от бъдещ акт на неизпълнение от страна на кредитополучателя. На тази основа се прави заключението, че договорът за финансова гаранция е финансов пасив за издателя по смисъла на МСС 32 *Финансови инструменти: представяне* (МСС 32)¹.

Счетоводното третиране на договорите за поръчителство поначало е в обхвата на МСС 32 и МСФО 9, освен когато емитентът (издателят) на финансовата гаранция е заявил изрично, че счита такива договори за застрахователни договори, в който случай издателят може да избира да прилага МСС 32 *Финансови инструменти: представяне*, МСФО 7 *Финансови инструменти: оповестяване* и МСФО 9 *Финансови инструменти* или МСФО 4 *Застрахователни договори* за счетоводното отразяване на такива договори. Изборът може да бъде направен за всеки отделен договор, като изборът за всеки договор е неотменим.

В съответствие с разпоредбата на § 3.1.1 от МСФО 9 предприятието признава финансов пасив в своя отчет за финансовото състояние тогава и само тогава, когато предприятието стане страна по договорните условия на този инструмент, т.е. договорите за финансова гаранция се признават като финансов пасив на датата на издаване на финансовата гаранция.

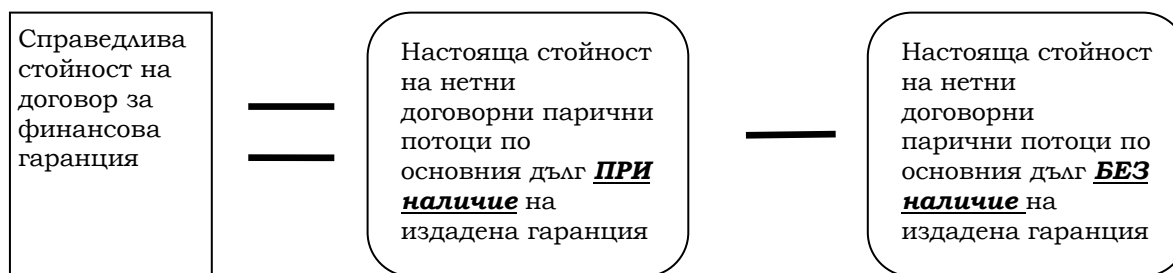
Подчертава се, че счетоводното третиране на договор за финансова гаранция е различно в сравнение с разпоредбите за първоначална и последваща оценка, приложими за останалите (другите видове) финансови пасиви.

Първоначалната оценка на издаден договор за финансова гаранция е по справедлива стойност намалена, в случай на финансов пасив, неоченяван по справедлива стойност през печалбата или загубата, с разходите по сделката, които са пряко свързани с издаването на финансовия пасив.

В случай че финансовата гаранция (поръчителството) е издадена на несвързано лице, първоначалната справедлива стойност следва да бъде равна на полученото (дължимото) възнаграждение (премия). В случай че възнаграждение (премия) не се заплаща (договорът за поръчителство е безвъзмезден), което е често срещана ситуация при сделки между свързани лица, справедливата стойност се определя с помощта на метод за оценка, който да определя количествено икономическата изгода от гаранцията за притежателя ѝ. Подчертава се, че справедливата стойност на договор за финансова гаранция се изчислява като настояща стойност на разликата между нетните договорни парични потоци по основния дълг при наличие на издадена финансова гаранция и нетните договорни

¹ Разбиран най-общо като договорно задължение за предоставяне на парични средства или друг финансов актив на друго предприятие.

парични потоци по основния дълг, без да има издадена финансова гаранция. Схематично това правило се представя по следния начин:



Фигура 1 Модел за определяне на справедлива стойност на договор за финансова гаранция

В съответствие с разпоредбите на § Б5.1.1 от МСФО 9 справедливата стойност на финансов инструмент при първоначалното признаване обикновено е цената на сделката. Въпреки това, ако част от даденото или полученото възнаграждение е за нещо, различно от финансовия инструмент, предприятието следва да направи оценка на справедливата стойност на финансовия инструмент. Всякакви допълнително заети суми следва да се начисляват като разход или намаление на приход, освен ако не отговарят на условията за признаване на друг вид актив.

Последващата оценка на издадена финансова гаранция (освен ако финансовият пасив е класифициран в категорията на финансовите пасиви, оценявани по справедлива стойност през печалбата или загубата) е по **по-високата** от следните две величини:

Величина 1	Величина 2
Стойност на коректива за загуби, определена в съответствие с раздел 5.5 Обезценка от МСФО 9.	Първоначално признатата стойност минус, когато е уместно, кумулативната стойност на прихода, признат в съответствие с МСФО 15 <i>Приходи от договори с клиенти</i> (МСФО 15).

Последващата оценка на издадена финансова гаранция е по амортизирана стойност, при условие че не се счита за вероятно гаранцията да бъде упражнена (изискана).

Схематично правилата за последваща оценка на издадена финансова гаранция се представят по следния начин:



Фигура 2 Модел за определяне на последващата оценка на издадена финансова гаранция

За определяне на последващата оценка на издадената финансова гаранция на първо място е необходимо да се изчисли нейната амортизирана стойност в съответствие с разпоредбите на МСФО 15. В тази връзка се посочва, че МСФО 15 регламентира 5-стъпков модел за признаване на приходите, основан на концепцията за прехвърляне на контрола. Признаването на приходи в течение на времето се прилага, при условие че клиентът едновременно получава и потребява ползите в резултат от дейността на предприятието в хода на изпълнение на тези дейности. Ето защо може да се направи професионално заключение, че за определяне на амортизираната стойност на издадената финансова гаранция по реда на МСФО 15 следва да се прилага линеен метод за срока на задължението, за което е издадена.

Много важно е да се отбележи, че моделът за обезценка в съответствие с разпоредбите на МСФО 9 е моделът на очакваните загуби, което означава, че на всяка отчетна дата следва да се признават **очакваните** кредитни загуби, дори да не са настъпили *фактически* загуби. Кредитна загуба по смисъла на МСФО 9 е разликата между всички договорни парични потоци, дължими на предприятието по договор, и всички парични потоци, които предприятието очаква да получи, т.е. целия паричен дефицит, дисконтирани с първоначалния ефективен лихвен процент². Предприятието следва да оцени всички парични потоци, като

² Ефективният лихвен процент е процентът, който точно дисконтира приблизително оценените бъдещи парични плащания или постъпления за очаквания срок на финансовия актив или финансовия пасив до брутната балансова стойност на финансовия актив или до амортизираната стойност на финансовия пасив. При изчисляване на ефективния лихвен процент се извършва оценяване на приблизително очакваните парични потоци, като се вземат предвид всички договорни условия по финансовия инструмент, но не се вземат предвид очакваните кредитни загуби. Изчисляването включва всички такси и други възнаграждения, платени или получени от контрагентите по договора, които са неразделна част от ефективния лихвен процент, разходите по сделката и всички други премии или отбивки.

вземе предвид всички договорни условия по финансовия инструмент. Кредитната загуба се определя при допускането, че може да се направи надеждна приблизителна оценка на очаквания срок на финансовия инструмент. В противен случай се използва оставащият договорен срок на финансовия инструмент. Очакваните кредитни загуби по смисъла на МСФО 9 представляват среднопретеглената стойност на кредитните загуби, като за тегла служат съответните рискове от настъпване на неизпълнение. Очакваните кредитни загуби за целия срок на финансовия инструмент представляват очакваните кредитни загуби, които произтичат от всички възможни случаи на неизпълнение през очаквания срок на финансовия инструмент. Очакваните кредитни загуби за 12 месеца представляват частта от очакваните кредитни загуби за целия срок на инструмента, която част представлява очакваните кредитни загуби, които произтичат от неизпълненията по финансовия инструмент, които е възможно да настъпят в рамките на 12 месеца след датата на баланса. Поддържа се становището, че „очакваните кредитни загуби за 12 месеца не са нито очакваните кредитни загуби за целия срок, нито паричният недостиг, прогнозиран през следващите 12 месеца“³.

МСФО 9 регламентира общ тристепенен подход за признаване на кредитните загуби в зависимост от степента на влошаване на кредитното качество на финансовия актив след първоначалното признаване. На първия етап се признават очаквани кредитни загуби за следващите 12 месеца. Този етап обхваща всички финансови активи, които се очаква да бъдат обслужвани в съответствие с договорните условия и за които няма признаци за увеличен кредитен риск след първоначалното признаване. На втория и трети етап се признават очакваните кредитни загуби за целия срок на инструмента. Вторият етап обхваща финансови активи, за които кредитният риск е увеличен значително след първоначалното признаване, без да са налице обективни доказателства за обезценка. Третият етап обхваща финансови активи с кредитна обезценка, когато е налице обективно доказателство за фактически настъпила обезценка. Прави се професионално заключение, че водещо правило, заложено в МСФО 9, е следното: в случай че към отчетната дата кредитният риск на финансовия инструмент не се е увеличил значително след първоначалното признаване, предприятието оценява коректив за загуби за този финансов инструмент в размер, равен на очакваните кредитни загуби за следващите 12 месеца. В случай че към отчетната дата кредитният риск на финансовия инструмент се е увеличил значително след първоначалното му признаване, корективът за загуби следва да е в размер, равен на очакваните кредитни загуби за целия срок на инструмента. Поддържа се становището, че: „границата между двата етапа – „очаквани кредитни загуби за 12 месеца“ и „очаквани кредитни загуби за целия срок“ се основава на промяната в риска от настъпване на неизпълнение през очаквания срок на финансовия актив (в резултат от значително влошаване на кредитното качество), а не промяна в размера на очакваните кредитни загуби. За да бъде направена тази оценка, се сравнява рискът от неизпълнение по финансовия актив към датата на финансовия отчет и към датата на първоначалното признаване, основавайки се преди всичко на разумната

³ Фесчиян Д, А Филипова – Сланчева, Р. Андасарова, Я. Даскалов. Стандартизирани модели за счетоводно отразяване на финансовите активи в банките, Списание ИДЕС, бр. 3/2017 г., стр. 19.

и аргументирана информация⁴. В МСФО 9 е заложена оборимата презумпция, че е налице значително увеличение на кредитния риск в случаите на просрочие по договорените плащания над 30 дни.

Много важно е да се подчертае, че регламентираният в МСФО 9 опростен подход за обезценка не е приложим по отношение на договорите за финансова гаранция.

При договорите за финансова гаранция очакваните кредитни загуби представляват недостига (разбиран като отрицателна разлика), коригиран (преизчислен) със специфичните рискове за паричните потоци. Недостигът е разликата между:

- очакваните плащания, които издателят на финансовата гаранция очаква да извърши в полза на кредитора в случай на неизпълнение от страна на длъжника и
- очакваните постъпления, които издателят на финансовата гаранция очаква да получи от длъжника или всяка трета страна.

На последно място обръщаме внимание, че при прилагане на Националните счетоводни стандарти договорите за финансова гаранция, които осигуряват извършване на плащане в случаите, когато длъжникът не плати (не погаси) дължимо плащане на неговия падеж, са извън обхвата на СС 32 – *Финансови инструменти* и следва да се оценяват и признават по реда на СС 37 – *Провизии, условни задължения и условни активи*.

Модел за счетоводно отразяване на издадена финансова гаранция

Пример 1

1.1.

На 01 януари X1 г. дружество „А“ сключва договор за поръчителство с търговска банка „К“, с който договор поръчителят дружество „А“ се задължава спрямо търговска банка „К“ да отговаря за изпълнение на задълженията на дружество „Б“ по получен от банката петгодишен кредит в размер на 3 000 000 лв. Кредитът е отпуснат на 01 януари X1 г. Годишният лихвен процент по договора за кредит е 5%. Съгласно клаузите на сключения договор за кредит лихвите са дължими в края на всяка година, а главницата в края на срока на кредита. Дружество „А“ не е свързано лице с дружество „Б“. За издадената финансова гаранция дружество „А“ получава възнаграждение в размер на 30 000 лв., платими на 31 декември всяка година X1, X2, X3, X4, X5, т.е. общото възнаграждение е в размер на 150 000 лв. Към 31 декември X1 и X2 г. поръчителят очаква кредитополучателят да е в състояние да обслужва плащанията на главницата и лихвите по получения кредит, т.е. не е налице значително влошаване на кредитното качество на предоставения кредит. Към 31 декември X1 г. очакваните кредитни загуби за 12 месеца са определени в размер на 20 000 лв. Към 31 декември X2 г. очакваните кредитни загуби за 12 месеца са определени в размер на 28 000 лв. Към 31 декември X3 г. и 31 декември X4 г. поръчителят преценява, че е налице

⁴ Фесчиян Д, А Филипова – Сланчева, Р. Андасарова, Я. Даскалов. Стандартизирани модели за счетоводно отразяване на финансовите активи в банките, Списание ИДЕС, бр. 3/2017 г., стр. 19.

значително увеличение на кредитния риск, свързан с предоставения кредит. Поръчителят определя размера на очакваните кредитни загуби за целия срок на кредита в размер на 300 000 лв. към 31 декември X3 г. и 600 000 лв. към 31 декември X4 г. Към 31 декември X5 г. дружество „Б“ нарушава условията по получения кредит, като не е в състояние да погаси главницата и лихвите на падежа. Поръчителят определя размера на очакваната кредитна загуба в размер на 3 150 000 лв. (3 000 000 лв. главница + 150 000 лв. лихва). В случай че дружество „Б“ не погаси дължимия кредит, дружество „А“ не очаква да възстанови каквито и да било направени от него плащания от дружество „Б“.

1.2.

Конкретната фактическа обстановка е същата като в 1.1 с изключение на това, че поръчителят получава възнаграждението в размер на 150 000 лв. на 01 януари X1 г.

Иска се да се определят първоначалната и последваща оценка на издадената финансова гаранция.

1.1.

Първоначалната оценка (справедливата стойност) на издадената финансова гаранция в момента на нейното признаване (издаване) е в размер на 0.00 лв.

Таблицата за определяне на първоначалната и последваща оценка на издадената финансова гаранция е, както следва:

	31 декември X1 г. (лева)	31 декември X2 г. (лева)	31 декември X3 г. (лева)	31 декември X4 г. (лева)	31 декември X5 г. (лева)
Възнаграждение за издадената финансова гаранция <i>Първоначалната стойност (оценка) на издадената финансова гаранция е 0.00 лв. (на основание § 5.1.1 от МСФО 9)</i>	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000
А. Справедлива стойност минус кумулативно признат приход	-	-	-	-	-
Б. Очаквани кредитни загуби	20 000	28 000	300 000	600 000	3 150 000
Последваща оценка: <i>по-високата от А и Б (на основание § 4.2.1, б. „в“ от МСФО 9)</i>	20 000	28 000	300 000	600 000	3 150 000

Таблица 1 за определяне на първоначалната и последваща оценка на издадената финансова гаранция

1.2

Първоначалната оценка (справедливата стойност) на издадената финансова гаранция в момента на нейното признаване (издаване) е в размер на 150 000 лв. Прилага се линеен метод на амортизация (начисляване на приход) на полученото възнаграждение за целия срок на кредита.

Таблицата за определяне на първоначалната и последваща оценка на издадената финансова гаранция е, както следва:

	31 декември X1 г. (лева)	31 декември X2 г. (лева)	31 декември X3 г. (лева)	31 декември X4 г. (лева)	31 декември X5 г. (лева)
Възнаграждение за издадената финансова гаранция <i>Първоначалната стойност (оценка) на издадената финансова гаранция е 150 000 лв.</i>					
А. Справедлива стойност минус кумулативно признат приход	120 000 (150 000- 30 000)	90 000	60 000	30 000	-
Б. Очаквани кредитни загуби	20 000	28 000	300 000	600 000	3 150 000
Последваща оценка: <i>по-високата от А и Б</i> (на основание § 4.2.1, б. „в“ от МСФО 9)	120 000	90 000	300 000	600 000	3 150 000

Таблица 2 за определяне на първоначалната и последваща оценка на издадената финансова гаранция:

Пример 2

На 01 януари X1 г. дружество „А“ сключва договор за поръчителство с търговска банка „К“, с който договор поръчителят дружество „А“ се задължава спрямо търговска банка „К“ да отговаря за изпълнение на задълженията на дружество „Б“ по получен от банката тригодишен кредит в размер на 1 000 000 лв. Кредитът е отпуснат на 01 януари X1 г. Годишният лихвен процент по договора за кредит е 7%. Съгласно клаузите на сключения договор за кредит лихвите са дължими в края на всяка година, а главницата в края на срока на кредита. Прилаганият от банката годишен лихвен процент по необезпечени с договор за поръчителство кредити е в размер на 10%. Дружество „А“ притежава 100% от капитала на дружество „Б“. Договорът за поръчителство е безвъзмезден, като в допълнение дружество „А“ не получава възнаграждение от дружество „Б“ във връзка с поръчителството по договора за кредит. На 31 декември X1 г. дружество „А“ преценява, че не е налице значително влошаване на кредитното качество по съответния кредит и че съществува 1% вероятност дружество „Б“ да не погаси дължимия кредит през следващите 12 месеца. В случай че дружество „Б“ не погаси дължимия кредит,

дружество „А“ не очаква да възстанови каквито и да било направени от него плащания от дружество „Б“. На 31 декември X2 г. дружество „А“ преценява, че не е налице значително влошаване на кредитното качество по съответния кредит и че съществува 3% вероятност дружество „Б“ да не погаси дължимия кредит през следващите 12 месеца. В случай че дружество „Б“ не погаси дължимия кредит, дружество „А“ не очаква да възстанови каквито и да било направени от него плащания от дружество „Б“.

На 1 януари X1 г. издадената финансова гаранция следва да бъде призната по справедлива стойност. Доколкото договорът за поръчителство е безвъзмезден, справедливата стойност е равна на настоящата стойност на разликата между нетните договорни парични потоци по договора за кредит, обезпечен с поръчителство, и нетните договорни парични потоци по договора за кредит, каквито биха били, ако кредитът не беше обезпечен с поръчителството.

Таблицата за определяне на първоначалната оценка на издадената финансова гаранция е, както следва:

		Година X1 (лева)	Година X2 (лева)	Година X3 (лева)	Общо (лева)
(1)	Парични потоци при лихвен процент 10%	100 000.00	100 000.00	100 000.00	300 000.00
(2)	Парични потоци при лихвен процент 7%	70 000.00	70 000.00	70 000.00	210 000.00
(3)=(1)-(2)	Разлика между паричните потоци от лихви	30 000.00	30 000.00	30 000.00	90 000.00
(4)	Настояща стойност на разликата при дисконтов лихвен процент 10%	27 273.00 30 000/ (1+10%) ¹	24 793.00 30 000/ (1+10%) ²	22 539.00 30 000/ (1+10%) ³	74 605.00
(5)	Справедлива стойност на договора за финансова гаранция при първоначално признаване				74 605.00

Таблица 3 за определяне на първоначалната оценка на издадената финансова гаранция

За изчисляване на настоящата стойност се използва формулата

$$PV = \frac{FV}{[1 + I]^N}$$

където:

- PV е настояща стойност на разликата;
- FV е номиналната стойност на разликата
- I е дисконтовият лихвен процент;
- N е броят на периодите (в години).

Моделът за счетоводно отразяване на договора за поръчителство в дружество „А“ е следният:

- На 01 януари X1 г.

Наименование на примерна счетоводна сметка	Дебит (лева)	Кредит (лева)
Инвестиция в дъщерно предприятие Б	74 605.00	
Задължение по договор за поръчителство		74 605.00

В случай че дружество „Б“ е несвързано лице с дружество „А“, вместо увеличение на инвестиция следва да бъде отчетен текущ финансов разход.

- На 31 декември X1 г.

Към 31 декември X1 г. дружество „А“ е направило надеждна приблизителна оценка, че съществува 1% вероятност дъщерното дружество „Б“ да не спази условията по договора за кредит през следващите 12 месеца. Това обстоятелство не представлява значително увеличение на кредитния риск от неизпълнение спрямо 01 януари X1 г. В случай че дружество „Б“ не погаси дължимия кредит, дружество „А“ не очаква да възстанови каквито и да било направени от него плащания от дружество „Б“, поради което очакваните кредитни загуби за 12 месеца са в размер на 10 000 лв. (1 000 000*1%).

Таблицата за определяне на амортизираната стойност на издадената финансова гаранция за срока на договора за кредит е, както следва:

	Салдо в началото на периода (лева)	Ефективен лихвен процент 10%	Реализиран доход (лева)	Амортизирана стойност в края на периода (лева)
1	2	3=2*10%	4	5=2+3-4
Година X1	74 605.00	7 461.00	(30 000.00)	52 066.00
Година X2	52 066.00	5 207.00	(30 000.00)	27 273.00
Година X3	27 273.00	2 727.00	(30 000.00)	0.00

Таблица 4 за определяне на амортизираната стойност на издадената финансова гаранция за срока на договора за кредит

При равни други условия сумите от колона 4 на таблицата следва да се начисляват (признават) като текущи финансови приходи в печалбата или загубата на основание, че дружество „Б“ не е нарушило договорните условия по кредита.

Последващата оценка на финансовата гаранция към 31 декември X1 г. следва да бъде в размер на 52 066.00 лв., защото тази сума е по-висока от очакваните кредитни загуби за 12 месеца (в размер на 10 000.00 лв.).

Съставят се следните примерни счетоводни статии:

Наименование на примерна счетоводна сметка	Дебит (лева)	Кредит (лева)
Финансов разход	7 461.00	
Задължение по договор за поръчителство		7 461.00
Задължение по договор за поръчителство	30 000.00	
Финансов приход		30 000.00

Авторът препоръчва следния модел за счетоводно отразяване:

Наименование на примерна счетоводна сметка	Дебит (лева)	Кредит (лева)
Задължение по договор за поръчителство	22 539.00 (30 000.00- 7 461.00)	
Финансов приход		22 539.00

- На 31 декември X2 г.

Към 31 декември X2 г. дружество „А“ е направило надеждна приблизителна оценка, че съществува 3% вероятност дъщерното дружество „Б“ да не спази условията по договора за кредит през следващите 12 месеца. Това обстоятелство не представлява значително увеличение на кредитния риск от неизпълнение спрямо 01 януари X1 г. В случай че дружество „Б“ не погаси дължимия кредит, дружество „А“ не очаква да възстанови каквито и да било направени от него плащания от дружество „Б“, поради което очакваните кредитни загуби за 12 месеца са в размер на 30 000.00 лв. (1 000 000*3%).

Амортизираната стойност към 31 декември X2 г. е в размер на 27 273.00 лв. и е по-ниска от очакваните кредитни загуби за 12 месеца в размер на 30 000.00 лв. По такъв начин задължението по издадената финансова гаранция към 31 декември X2 г. следва да бъде в размер на 30 000.00 лв., защото това е по-високата стойност от двете.

Съставят се следните примерни счетоводни статии:

Наименование на примерна счетоводна сметка	Дебит (лева)	Кредит (лева)
Финансов разход	5 207.00	
Задължение по договор за поръчителство		5 207.00
Задължение по договор за поръчителство	30 000.00	
Финансов приход		30 000.00
Финансов разход	2 727.00	
Задължение по договор за поръчителство		2 727.00 (30 000.00 – 27 273.00)

Авторът препоръчва следния модел за счетоводно отразяване:

Наименование на примерна счетоводна сметка	Дебит (лева)	Кредит (лева)
Задължение по договор за поръчителство	22 066.00 (30 000.00-5 207.00- 2 727.00)	
Финансов приход		22 066.00

Пример 3

Условията са същите, като в пример 2, с изключение на това, че към 31 декември X1 г. съществува значително увеличение на риска дружество „Б“ да не е в състояние да погаси получения кредит. Дружество „А“ преценява, че съществува 60.00% вероятност (на база целия оставащ срок на кредита) дружество „Б“ да не погаси дължимия кредит. В случай че дружество „Б“ не погаси дължимия кредит, дружество „А“ не очаква да възстанови каквито и да било направени от него плащания от дружество „Б“.

- На 31 декември X1 г.

Очакваните кредитни загуби за целия срок на инструмента са в размер на **600 000.00 лв.** (1 000 000*60%).

Съставят се следните примерни счетоводни статии:

Наименование на примерна счетоводна сметка	Дебит (лева)	Кредит (лева)
Финансов разход	7 461.00	
Задължение по договор за поръчителство		7 461.00
Задължение по договор за поръчителство	30 000.00	
Финансов приход		30 000.00
Финансов разход	547 934.00	
Задължение по договор за поръчителство		547 934.00 (74 605.00+7 461.00-30 000.00- 600 000.00)

Авторът препоръчва следния модел за счетоводно отразяване:

Наименование на примерна счетоводна сметка	Дебит (лева)	Кредит (лева)
Финансов разход	525 395.00	
Задължение по договор за поръчителство		525 395.00 (74 605.00- 600 000.00)

Пример 4

На 01 януари X1 г. дружество „А“ сключва договор за поръчителство с търговска банка „К“, с който договор поръчителят дружество „А“ се задължава спрямо търговска банка „К“ да отговаря за изпълнение на задълженията на дружество „Б“ по получен от банката петгодишен кредит в размер на 10 000 лв. Кредитът е предоставен на 01 януари X1 г. Годишният лихвен процент по договора за кредит е 5%. Съгласно клаузите на сключения договор за кредит лихвите са дължими в края на всяка година, а главницата в края на срока на кредита. Прилаганият от банката лихвен процент по необезпечени с договор за поръчителство кредити е в размер на 6%. Дружество „А“ и дружество „Б“ не са свързани лица. За поръчителството дружество „А“ получава възнаграждение в размер на 1 000 лв., което е платено на 01 януари X1 г.

На 31 декември X1 г.:

А) дружество „А“ преценява, че очакваните кредитни загуби по договора за кредит възлизат на 600 лв.;

Б) дружество „А“ преценява, че очакваните кредитни загуби по договора за кредит възлизат на 2 200 лв.

- На 01 януари X1 г.

Полученото възнаграждение отразява справедливата стойност на издадената финансова гаранция.

Съставя се следната примерна счетоводна статия:

Наименование на примерна счетоводна сметка	Дебит (лева)	Кредит (лева)
Парични средства	1 000.00	
Задължение по договор за поръчителство		1 000.00

- На 31 декември X1 г.

А)

Първоначалната оценка на издадената финансова гаранция се амортизира по линеен метод за 5 г. (срока на кредита).

Съставя се следната примерна счетоводна статия:

Наименование на примерна счетоводна сметка	Дебит (лева)	Кредит (лева)
Задължения по договор за поръчителство	200.00	
Финансов приход		200.00 (1 000.00 лв./ 5 г.)

Балансовата стойност на задължението по договора за поръчителство е в размер на 800 лв. Размерът на очакваните кредитни загуби е в размер на 600 лв. Последващата оценка на задължението по договора за финансова гаранция следва да бъде в размер на 800 лв., защото тази сума е по-високата от двете (сравняват се 800 лв. с 600 лв.). Ето защо не са необходими допълнителни счетоводни записвания.

Б)

Първоначалната оценка на издадената финансова гаранция се амортизира по линеен метод за 5 г. (срока на кредита).

Съставя се следната примерна счетоводна статия:

Наименование на примерна счетоводна сметка	Дебит (лева)	Кредит (лева)
Задължения по договор за поръчителство	200.00	
Финансов приход		200.00 (1 000.00 лв./ 5 г.)

Балансовата стойност на задължението по договора за поръчителство е в размер на 800 лв. Размерът на очакваните кредитни загуби е в размер на 2 200 лв. Последващата оценка на задължението по договора за финансова гаранция следва да бъде в размер на 2 200 лв., защото тази сума е по-високата от двете (сравняват се 800 лв. с 2 200 лв.).

Съставя се следната примерна счетоводна статия:

Наименование на примерна счетоводна сметка	Дебит (лева)	Кредит (лева)
Финансов разход	1 400.00	
Задължения по договор за поръчителство		1 400.00 (2 200.00 – 800.00)

Заключение

Въпросите за обезпечаването на паричните вземания на кредиторите имат голямо практическо значение. Сключването на договори за поръчителство е широко разпространено в търговския оборот на страната, което изисква добро познаване на правните и счетоводни аспекти на поръчителството с цел осигуряване на информация, която да е полезна за потребителите на финансови отчети с общо предназначение. За съжаление, в професионалната литература по счетоводство на български език липсва задълбочено изследване на счетоводното третиране на договорите за поръчителство. Въз основа на извършения в статията анализ се стига до заключението, че за счетоводни цели поръчителството като вид лично обезпечение попада в обхвата на легалното определение за договор за финансова гаранция по смисъла на Международен стандарт за финансово отчитане 9 *Финансови инструменти*. Въз основа на систематизиране на спецификите на договорите за поръчителство се представя алгоритъм за критериален анализ, подпомагащ правилното разбиране на същността на счетоводния стандарт и неговото практическо прилагане към конкретен договор за поръчителство. В хода на изследването се стига до заключението, че съществените затруднения при прилагането на стандарта се изразяват в коректното му разбиране и имплементиране в практиката на конкретните му разпоредби. Стига се до ключовото заключение, че счетоводното третиране на договор за финансова гаранция е различно в сравнение с разпоредбите за първоначална и последваща оценка, приложими за останалите (другите видове) финансови пасиви. За по-добро възприемане на изследваната проблематика, с цел приложност и усъвършенстване на добрите практики в конкретната област, се представя и многообразие от приложни модели за счетоводното отразяване на договорите за поръчителство.

Библиографска справка

1. Закон за задълженията и договорите, обн., ДВ, бр. 2 от 05 декември 1950 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 35 от 27 април 2021 г.
2. Международен стандарт за финансово отчитане 9 *Финансови инструменти*, обн., ОВ, L 323 от 29 ноември 2016 г., посл. изм. и доп., ОВ, L 234 от 02 юли 2021 г.
3. Международен стандарт за финансово отчитане 15 *Приходи от договори с клиенти*, обн., ОВ, L 295 от 29 октомври 2016 г., посл. изм. и доп., ОВ, L 291 от 09 ноември 2017 г.
4. Международен счетоводен стандарт 32 *Финансови инструменти: представяне*, обн., ОВ, L 320 от 29 ноември 2008 г., посл. изм. и доп., ОВ, L 90 от 28 март 2013 г.
5. Фесциян Д, А Филипова-Сланчева, Р. Андасарова, Я. Даскалов, *Стандартизирани модели за счетоводно отразяване на финансовите активи в банките*, Списание ИДЕС, бр. 3/2017 г.

**GUARANTEE AGREEMENTS IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL
FINANCIAL REPORTING STANDARD 9 FINANCIAL INSTRUMENTS*****Vladimir Hristov****Registered Auditor*

Keywords:	Summary
<i>Guarantee Financial guarantee Expected credit losses Initial measurement Subsequent measurement Financial instruments</i>	<i>The article discusses some legal and accounting aspects of guarantee contracts. Particular attention is paid to the underlying judgements to be made in accounting for guarantee contracts as a type of financial guarantee issued that is within the scope of International Financial Reporting Standard 9 Financial Instruments. Practical examples and models for the accounting treatment of initial and subsequent measurement of issued financial guarantees (guarantee agreements) are presented.</i>